

Nærings- og fiskeridepartementet
Mette Hjermann
Postboks 8090 Dep, 0032 Oslo

Vår saksbehandler / tlf.
Eirik Fosse / 93400360

Vår ref.
23/9062

Deres ref.
Mattias Gripsrud

Sted
Oslo 05.02.2024

Innspill til stortingsmelding om gründere og oppstartsbedrifter

Forskningsrådet takker for invitasjonen til å bidra med innspill til den forestående stortingsmeldingen om gründere og oppstartsbedrifter.

Norge trenger nye bedrifter, næringer og gründere som bidrar til verdiskaping, eksportinntekter, arbeidsplasser og som tar hensyn til klima og bærekraft. Forskning og utdanning danner grunnlaget for fremtidens næringsliv. Forskningsrådet har en sentral rolle innen forskning og innovasjon, og dermed også overfor gründere og oppstartsbedrifter og deres grunnlag for å skape nye innovasjoner, produkter, tjenester og økt konkurransekraft. Våre innspill er i henhold til NFDs bestilling og følger i dette notatet.

Del I – Beskrivelse av Forskningsrådets rolle og tilbud

Forskningsrådets samfunnsoppdrag omfatter bl.a. å støtte, fremme og koble grunnleggende forskning, anvendt forskning og innovasjon. Å se disse områdene under ett er viktig, for å stimulere til teknologisk og bærekraftig utvikling av forskningen, samfunn og næringsliv. Rollen og oppdraget til Forskningsrådet, av direkte relevans for gründere og oppstartsbedrifter, er forankret i langtidsplanen, vedtekter og i mål og resultatstyring av Forskningsrådet:

- Langtidsplanen for forskning og høyere utdanning, 2023-2032 (LTP) og dennes mål om "Styrket konkurransekraft og innovasjonsevne" og tilhørende regjeringens vil-tiltak, bl.a.
 - o Støtte næringslivets egne FoU-prosjekter
 - o Styrke arbeidslivsrelevans i utdanningene

- Mobilisere flere aktører i bredden av norsk næringsliv
- Øke næringslivets egen FoU til å utgjøre 2 prosent av BNP
- Bruke forskning og høyere utdanning til å fremme konkurransedyktige grønne næringer i hele landet
- Forskningsrådets vedtekter, bl.a.
 - Fremme innovasjon i næringsliv og offentlig sektor i hele landet
 - Sammenheng mellom grunnleggende og anvendt forskning og innovasjon
 - Forskningsformidling og bidra til at resultater fra forskning blir tatt i bruk
 - Bidra til samarbeid og helhet i det offentlige virkemiddelapparatet
- Regjeringens mål- og resultatstyring av Forskningsrådet, og særlig relevant:
 - «Økt verdiskaping i næringslivet» og innsatsområdene økt konkurranseevne, styrket omstilling, bedre kunnskapsoverføring mellom academia og næringsliv.

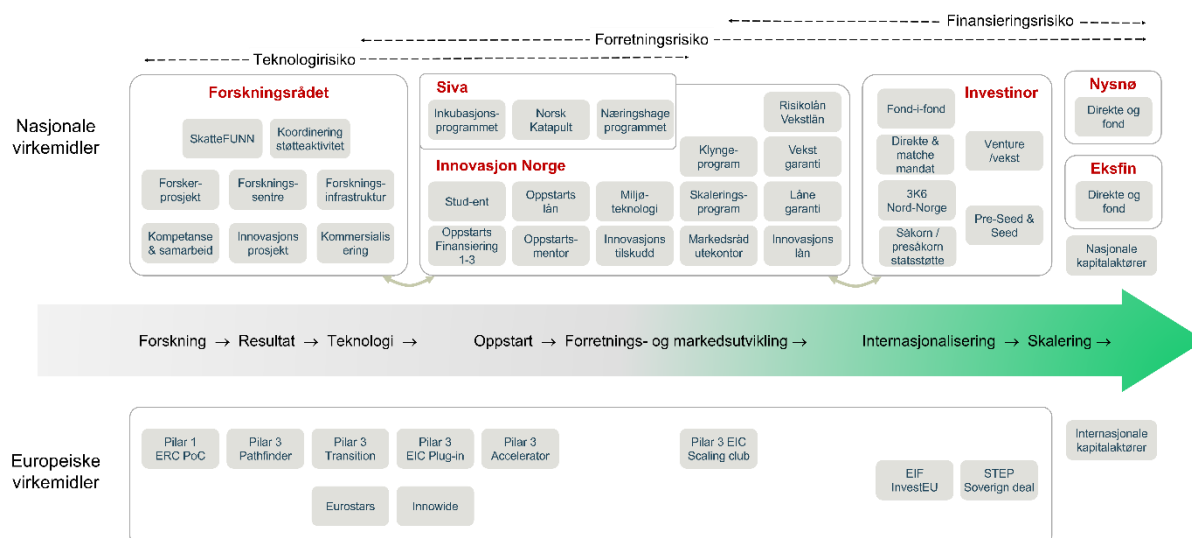
Forskningsrådets bidrag og tiltak av direkte relevans for gründere, oppstartsbedrifter og det nye næringslivet inkluderer bl.a.

1. **Kvalitet og kapasitet:** Støtte til prosjekter (forsker-, innovasjons- og ulike nyskappingsprosjekter, infrastruktur, forskerrekruttering m.m.), som danner grunnlaget for resultater, ideer, konsepter, teknologier samt deres anvendelser.
2. **Forskning tatt i bruk/anvendelse:** Resultater, idéer, utvikling og verifisering av teknologi (bredt forstått) med potensial for verdiskaping gjennom nye produkter, tjenester eller prosesser, og som kan danner grunnlag for nyskaping, næringsutvikling og vekstbedrifter.
3. **Samarbeid og nettverk:** Støtte til nasjonale og internasjonale nettverk, kulturbygging og samarbeid i akademias (mellom institusjoner, ansatte, forskerrekrutter og studenter) og med næringsaktører i bred forstand (bedrifter, næringsorganisasjoner, klynger og nettverk, VC, EU mm). Dette bidrar til kunnskapsoverføring og gir gründere tilgang til ekspertise, ressurser, infrastruktur mm.
4. **Samarbeid i virkemiddelapparatet:** Samarbeid med fylkeskommuner, Siva, Innovasjon Norge, DogA, Eksfin, Enova, Investinor og Nysnø, samt søsterorganisasjoner i Norden, UK, USA mm og EU (bl.a. EIC). Dette bidrar til en økende grad av helhetlig tilnærming, av stor betydning for gründer- og oppstartsbedrifter.

Bidragene og tiltakene utvikler forsknings- og innovasjonssystemet, og retter seg mot mål og prioriteringer i LTP - både strukturelle, generelle og tematisk/utfordringsrettede.

Forskningsrådets tilbud overfor gründervirksomhet og oppstartsselskaper omfatter bl.a. verifiserings- og utviklingsdelen av løp som er ikke-lineære og som kan variere i hastighet, utfordringer, risiko, aktører, marked m.m. Forskningsrådets tilbud er i overensstemmelse med Horisont Europas i tilsvarende stadier (som vist i *Figur 1*), og for en utviklingsfase som kjennetegnes av høy teknologirisiko, markedssvikt og betydelig kapitalbehov.

For eksempel kan vår kvalifiseringsstøtte sammenlignes med ERC proof-of-concept, mens vår verifiseringsstøtte kan sammenlignes med Transition i EIC. Målsetningen er også lik; å videreutvikle prosjektene mot de neste fasene, og utløse videre finansiering fra private og/eller offentlige aktører som Innovasjon Norge, Investinor, Nysnø, EU m.m.

Figur 1: Forenklet fremstilling av offentlige støtte-tilbud nasjonalt og i EU – «fra vugge til enhjørning»

Et godt eksempel på samarbeid i det nasjonale virkemiddelapparatet er arbeidet med EIC Scale Up 100, som er et instrument under EU's Innovasjons Agenda. Ambisjonen til EU er å identifisere og støtte Europas mest lovende oppstartsselskaper, og med enhjørningspotensial. Forskningsrådet, Siva, Innovasjon Norge, Investinor og Nysnø fant sammen frem til de 15 mest lovende norske kandidatene. Samtlige kandidater var forskningsrelaterte, og alle hadde vært støttet av Forskningsrådets gjennom sine FoU-løp.

Et annet eksempel er samarbeidet om EIC Plug-In, der prosjekter med gode resultater gjennom nasjonale virkemidler tilbys å gå direkte til fase 2 av søknadsprosessen for EIC Accelerator. Forskningsrådet og Innovasjon Norge har plug-in virkemidler, og samarbeider om utvelgesprosessen før Innovasjon Norge forbereder prosjektene for fase 2-prosessen for EIC Accelerator.

Begge eksemplene understreker viktigheten av tett samarbeid i virkemiddelapparatet; forenkler og styrker verdien av de nasjonale virkemidlene samtidig som det styrker kobling til EU-virkemidler.

Del II – utfordringer og forslag

Forskningsrådet vil løfte frem følgende utfordringer for gründervirksomhet og oppstartsselskaper:

- **Mangelfull kapitaltilgang i tidlig utviklingsfase**, og da særlig relevant for "deep-tech"- oppstartsselskaper med betydelig verdiskapingspotensial, men også ofte lange og kapitalkrevende utviklingsløp. Dette er bl.a. påpekt av Kapitaltilgangsutvalget¹, og av Investinor i deres "Analyse av kapitalgap i det norske markedet for selskaper i tidlig fase".
- **Mangelfull kjede av offentlige tiltak**. De norske "deep-tech"-virkemidlene og tiltakene er, i motsetning til EUs, ikke godt nok integrert, som en sammenhengende verdikjede på tvers av virkemiddelaktørene. Dette begrenser hastigheten, verdien og presisjon av støtten. Det er behov for en mer helhetlig tilnærming, etter inspirasjon fra EU; fra forskning til marked.
- **Mangelfull kultur, strukturer og grep for entreprenørskap og innovasjon i akademias**, må videreutvikles for å høste av akademias store potensial og øke tilfanget av gründere og oppstartsselskaper fra bredden av kunnskapsmiljøene, deres ansatte og studenter.
- **Rammebetingelsene** for gründere og oppstartsbedrifter og deres partnere, eiere og investorer er ikke insentiverende, i noen tilfeller direkte begrensende, de er ikke internasjonalt attraktive og spiller heller ikke risikoen i casene.

Basert på disse utfordringene anbefaler Forskningsrådet at følgende punkter får særlig oppmerksomhet i den kommende stortingsmeldingen.

1. Kapitaltilgang

- Vurdere et nasjonalt "deep-tech" finansieringsgrep. ala EUs EICs Accelerator, med direkte investering og tålmodig kapital. Et slikt grep vil skape forutsigbar kapitaltilgang, risikoavlaste og bidra til å utløse privat kapital.
- Utnytte handlingsrommet i statsstøtteregulverket gjennom hele verdikjeden ved å:
 - o Øke støtteandel for "deep-tech"-prosjekter med høy risiko og kapitalbehov. I dag utnyttes ikke mulighetsrommet i statsstøtteregulverket fullt ut, i alle relevante nasjonale ordninger. Økt støtteandel vil gjøre at flere prosjekter kan settes i gang.
 - o Gi prosjekter betinget tilbud om støtte, under forutsetning om at egenfinansiering fremskaffes innen en viss tid. Ved dette kan oppstartsselskaper lettere tiltrekke seg privat kapital. Forskningsrådet har

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2018-5/id2590735/>

positive erfaringer med dette grepet da vårt tilsagn og ekspertenes vurdering gir prosjektene et viktig kvalitetsstempel.

2. Rammevilkår

- Rammebetingelser som er forutsigbare og internasjonalt konkurransedyktige, for å stimulere gründere og investorer til å investere i "deep-tech" med høyt potensial (og høy risiko). Se også Forskningsrådets innspill til regjeringens strategi for økt FoU i næringslivet), herunder om skatt (opsjons- og formuesskatt osv.), forenklet tilgang til internasjonal kompetanse mm.

3. Tettere samarbeid i virkemiddelapparatet, jmf VMA2.0

- Videreutvikle "deep-tech"-virkemidler, etter inspirasjons fra EU, herunder en norsk akselerator (tilsvarende EIC Accelerator), som et neste steg etter verifisering hos Forskningsrådet (tilsvarende EIC Transition).
- Videreutvikle vurderingskriterier, på tvers av virkemiddelaktører, basert på erfaringer fra Scale-up 100 og plug-in samarbeidet, slik at disse bygger trinnvis på hverandre, og i samme retning, tilpasset utviklings- og modningsprosessene til "deep-tech"-cases.
- Etablere nasjonale "fast-track" og "plug-in" for akselererte løp. Dette gir forutsigbarhet og fart for det beste casene - noe som er avgjørende da tid er en kritisk faktor. Tiltaket er også ressursbesparende og effektiviserende, både for brukere og for virkemiddelaktørene.
- Sammenstille og tilgjengeliggjøre en felles verktøykasse av tjenester, kurs, programmer, reisetilskudd, nettverk og andre støttetjenester for gründervirksomhet og oppstartsselskaper.
- Vurdere tematisk spesialiserte nettverk/inkubatorer. Oppstartsselskaper har behov for tilgang til spesialistkompetanse, infrastruktur, test-laber samt tilgang til FoU-institusjoner, industriaktører og kompetent kapital. Spesialisering og samarbeid innenfor tematisk områder vil samle og styrke støtten til denne type satsninger.

4. Kultur og samarbeid hos akademien

- Insentiver som bidrar til kultur, strukturer og grep for entreprenørskap og innovasjon i akademien for å økte tilfanget av resultater, ideer, talenter, gründervirksomhet og oppstartsselskaper fra bredden av kunnskapsmiljøene, deres ansatte og studenter.
- Insentiver for økt samarbeid mellom akademien (inkludert studenter og forskerrekutter) og næringsaktører (etablert næringsliv, venturekapitalister, businessengler osv.), som utveksling av folk, resultater, ideer, infrastruktur og nettverk – også i utdanningsløpet.
- Innføre nyskappingsstipend for ph-d'er og postdoktorer.

5. Sammenhenger mellom sektorer

- Tydeligere kobling mellom FoU- og innovasjonspolitik og andre politikkområder (næring, helse, energi, digitalisering, finans mm), dette vil gi gründer- og oppstartsvirksomhet innsikt i og tilgang til utfordringer, kunder, infrastruktur, regulatorer mm (jmf Forskningsrådets innspill til regjeringens strategi for økt FoU i

næringslivet).

6. Offentlige anskaffelser

- Innføre grep som styrker det offentlige som en innovasjonspådriver. Gjennom behovsdrivne offentlige innkjøp skapes et viktig initielt hjemmemarked og referansekunder. Dette vil gi forutsigbare muligheter for gründer- og oppstartvirksomhet på den ene siden, og eksponerer offentlig sektor for kreativitet og nye ideer som kan løse floker på den andre siden. Se også Meld. St. 30 (2019–2020) - En innovativ offentlig sektor.

Del III Spesialbestillinger

SkatteFUNN

SkatteFUNN er et rettighetsbasert FoU-insentiv for bedrifter som gir skattefratrekk på 19 % av investeringene i et forhåndsgodkjent FoU-prosjekt. Ordningen er det største FoU-virkemiddelet med en estimert indirekte samlet støtte (ifølge FIN) på 3,1 mrd. kroner i 2023 (3,7 mrd. kr. i 2022). SkatteFUNN er et breddevirkemiddel som mobiliserer bedrifter i hele landet, i alle bransjer og i fremvoksende, FoU-uerfarne næringer til FoU-aktivitet. Ifølge OECD er den norske ordningen på linje med tilsvarende i andre land ved at den treffer og har best effekter for SMBer. OECD finner at skatteinsentiver utgjør ca 55 % av de næringsrettede ordningene i OECD-landene og at skatteinsentivene er komplementære til tilskuddsordninger. OECDs funn er i tråd SkatteFUNN-evalueringen og den norske virkemiddelmiksen. Det er ikke krav om samarbeid i SkatteFUNN-prosjekter, men brukerundersøkelser viser at nær 2/3 av bedriftene har samarbeid med leverandører, kunder eller FoU-institusjoner, og 22% i sistnevnte kategori. Ordningen hadde tidligere insentiver for samarbeid med FoU-institusjon, og disse er gradvis fjernet, og sist etter en større evaluering av ordningen. Disse bør tilbakeføres for at kunnskap som genereres gjennom skatteinsentivet kan spres og komme flere enn den enkelte bedrift til nytte.

Nyskaping og forskningsbasert innovasjon

Forskningsrådets virkemidler for forskningsbasert innovasjon bidrar til at forskningen kommer samfunn og næringsliv til nytte gjennom nye produkter, tjenester, prosesser og arbeidsplasser. Veien fra forskning til marked er ofte lang, Forskningsrådet dekker den tidlige fasen (se figur 1) og tilbyr to ordninger, som bygger på hverandre, etter modell fra Horisont Europa:

- **Kvalifisering:** Forskningsresultater er ofte å anse som "plattform-teknologi" med mange mulige anvendelsesmuligheter. Kvalifiseringsstøtte er et lavterskel tilbud, for å avklare viktige veivalg, herunder anvendelsesmuligheter, videre FoU- og teknologiutvikling, finansieringsmuligheter, mm. Støtten er inntil NOK 0,5 mill. kroner for 6-12 måneder, det kreves ingen egenfinansiering.
- **Verifisering:** Verifiseringsstøtte benyttes til å verifisere og videreutvikle teknologi opp mot identifiserte markedsmuligheter, og dermed bidra til å utløse videre

finansiering. Støtten er inntil 5 mill. kroner, varighet er 1-2 år, det kreves ingen egenfinansiering.

- **Innovasjonsprosjekt:** Bedrifter, inkl. gründere og oppstartsbedrifter, kan søke om støtte til forskningsbasert innovasjonsprosjekt i samarbeid med et konsortium med andre bedrifter og FoU-institusjoner. Støtten varierer i størrelse og lengde (ca. 2-16 mill. kroner, ca. 1-4 år), og krever egenfinansiering i henhold til statsstøtteregelverket. Tilsagn kan gis betinget og under forutsetning om at egenfinansiering fremskaffes innen en viss tid, noe oppstartsselskaper verdsetter da de finner det lettere hente privat kapital når Forskningsrådet har gitt tilsagn og sitt kvalitetsstempel til caset.

Instituttsektorens rolle og tjenestetilbud overfor grundere og oppstartsbedrifter

Forskningsinstituttene spiller en viktig rolle i forsknings- og innovasjonssystemet. Instituttene bidrar til kunnskapsutvikling, til å styrke innovasjonskraften i norsk næringsliv, til kunnskapsbasert forvaltning, og til internasjonalisering av norsk forskning. Forskningsinstitutter er FoU-leverandør og FoU-partner for en stor bredde av bedrifter, inkludert gründere og oppstartsbedrifter, og styrker deres FoU-nettverk og -utbytte.

Instituttene tilbyr gjennomføringsevne, sikrer kunnskapsspredning og kvalitet i prosjekter, og gir tilgang til nasjonale og internasjonale nettverk. Forskningsinstituttene er å betrakte som en fellesressurs i kunnskapsutvikling og spredning av kunnskap, teknologi og infrastruktur, relevant for hele næringslivet. Samarbeid med instituttene fremmer verdiskaping, omstillingsevne og sikrer at kunnskap spres, deles og anvendes bredt.

Relevante europeiske virkemidler

- **European Research Council Proof of Concept (ERC PoC):** finansiering for mottakere av ERC-stipend (aktive eller nylig avsluttede). Prosjektene bygger på grensesprengende forskning som kan gi radikalt nye ideer for innovasjon og forretningskreativitet, og samfunnsmessige utfordringer. Tilskuddene finansierer verifisering av ideer i ERC-prosjekter, inkludert testing, eksperimentering, demonstrasjon og validering av ideer, samt forskning nødvendig for å gjennomføre disse aktivitetene. Målet er å la ERC-ideer utvikle seg fra banebrytende forskning mot innovasjon. Det kan søkes om €150.000, TRL-nivå 1-3, ingen egenfinansiering.
- **EIC Pathfinder:** støtter tidligfase av høyrisiko-/høygevinst-teknologier som kan føre til vitenskapelige gjennombrudd og nye innovative produkter og tjenester, og søkes av et konsortium av minimum tre partnere fra academia eller industri. Pathfinder har åpne utlysninger (Open Call) og rettede utlysninger (Challenges). Det kan søkes om inntil €4 mill, TRL 1-4, og det er ikke krav om egenfinansiering.
- **EIC Transition:** bygger på resultater fra tidligfase prosjekter og støtter verifisering av ny teknologi og identifisering av anvendelsesmuligheter, dvs resultater fra et kvalifisert EU-prosjekt på TRL 3-4 basert. Prosjekter kan initieres av academia, TTO, et spin-off-selskap, eller et selskap som stammer fra et kvalifisert EU-

prosjekt. De forventede resultatene er en teknologi som er demonstrert for tiltenkt anvendelse, innledende validering og en forretningsplan. Det kan søkes om inntil €2,5 millioner, TRL 5-6, det kreves ingen egenfinansiering.

- **EIC Accelerator:** Retter seg mot oppstartsselskaper og SMBer som vil kommersialisere resultater fra FoU etter validerings- og verifikasjonsfasen. EIC Accelerator består av både åpne utlysninger (EIC Accelerator Open) og rettede utlysninger (EIC Accelerator Challenges). Det kan søkes om tilskudd (opptil € 2,5 millioner, 30% egenfinansiering, kun innovasjonsaktiviteter, TRL 5-8, fullføres innen 24 måneder) og direkteinvestering (opptil € 15 millioner, for markeds lansering, TRL 9, «tålmodig kapital»-prinsippet med et perspektiv på 7-10 år).
- **Eurostars:** Eurostars er en del av partnerskapet for innovative SMB-er og er medfinansiert av Horisont Europa. Eurostars er det største internasjonale FoU-programmet for SMBer. Konsortier må bestå av en innovativ SMB og prosjektpartnere som kan være SMB-er og akademia fra programmets 37 deltakende land (EU, Sør-Korea, Sør-Afrika, Singapore og Canada). Forskningsrådet delfinansierer norske deltakere: 50% støtte til SMB, 70% for akademia, 30% for store bedrifter. Den norske støtten er inntil 6 mill. kroner, TRL 4-7.
- **Innowide** (European Innovative Business solutions in Worldwide markets) tilbyr markedsavklaringsmidler til europeiske SMB og oppstartsselskaper som søker å etablere seg utenfor Europa. EU støtter inntil € 60.000 pr. søknad. Målet er å gjøre europeiske bedrifter bedre i stand til å etablere seg i globale markeder. Bedrifter som søker trenger ikke å ha deltatt i EU programmer tidligere.

Vi ser frem til videre dialog i prosessen med å utarbeide denne stortingsmeldingen. Vårt mål er å bidra til en sterkere og mer bærekraftige gründere og oppstartsbedrifter.

Med vennlig hilsen
Norges forskningsråd

Anne Kjersti Fahlvik
Områdedirektør
Innovasjon i næringsliv og offentlig sektor

Eirik Fosse
Avdelingsdirektør
Nyskaping og regional utvikling